

หัวข้อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอเสีคิ้ว
 จังหวัดนครราชสีมา

ชื่อและนามสกุล นายเชิดชาย โดจันทร์

แขนงวิชา การจัดการการเกษตร

สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม
 2. รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2558

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์สมศักดิ์ พริยโยธา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา
ผู้วิจัย นายเชิดชาย โตจันทร์ทิพย์ **รหัสนักศึกษา** 2529001493

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา (2) สภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ (3) ปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ (4) แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่

การศึกษครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลทะเบียนสมาชิกกลุ่มทั้งหมด จำนวน 270 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยเลือกแบบเจาะจง และรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพฯ จำนวน 5 คน ส่วนการประชุมกลุ่มย่อยเป็นการประชุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพฯ รวม 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงเล็กน้อย อายุเฉลี่ย 49 ปี การศึกษาดำรงระดับประถมศึกษาปีที่ 4 และประกอบอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก มีพื้นที่เกษตรกรรมของตนเองเฉลี่ย 33 ไร่ และมีพื้นที่เช่าคิดเป็นหนึ่งในสามของพื้นที่ของตนเอง รายได้ครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย 186,640 บาท และมีจำนวนหนี้เฉลี่ยต่อคน 817 บาท กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่เป็นการรวมกลุ่มของเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้ภายในกลุ่มของตนเองและหากำไร บริหารโดยคณะกรรมการและมีการแบ่งงานกันทำเป็นฝ่ายต่างๆ ผลิตปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ดเป็นหลัก ใช้วัตถุดิบและแรงงานของสมาชิกในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ จำหน่ายผลผลิตให้แก่สมาชิกและเกษตรกรในพื้นที่เป็นหลัก เงินทุนได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลวังโรงใหญ่และจากการลงหุ้นของสมาชิก การปันผลไม่เกินร้อยละ 40 ของผลกำไรต่อปี ปัญหาของกลุ่มหลักๆ ประกอบด้วย คณะกรรมการกลุ่มขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีตราสินค้า ไม่มีห้องทำงานสำหรับคณะกรรมการ ไม่มีข้อบังคับกลุ่ม และขาดการตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ แนวทางการพัฒนากลุ่มประกอบด้วยกลยุทธ์ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงาน ได้แก่ การก่อสร้างขยายโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการระดมทุนจากการขายหุ้นแก่สมาชิกกลุ่ม 2) ด้านการผลิต ได้แก่ การเก็บรวบรวมวัตถุดิบให้เพียงพอต่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และการจ้างแรงงานให้เพียงพอต่อการผลิต 3) ด้านการตลาด ได้แก่ การเพิ่มราคาจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์และการสร้างตราสินค้าของกลุ่ม

คำสำคัญ ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ กลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ แนวทางการพัฒนากลุ่ม จังหวัดนครราชสีมา

Thesis title: Development Approach of Bio-Organic Fertilizer Production Group in Wang Rong Yai Sub-district, Sikhio District, Nakorn Ratchasima Province

Researcher: Mr. Cherdchai Tojuntuk; **ID:** 2529001493;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Resources Management);

Thesis advisors: (1) Dr. Chaiwat Kongsom, Associate Professor;

(2) Dr. Sujja Banchongsiri, Associate Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

This research aims to study: (1) basic information on the members of the bio-organic fertilizer production group in Wang Rong Yai Sub-district, Sikhio District, Nakorn Ratchasima Province (2) the condition of management of the bio-organic fertilizer production group (3) problems and obstacles of the bio-organic fertilizer production group (4) development approach for management of bio-organic fertilizer production group.

The study employed both qualitative and quantitative research methods. The quantitative data collection used the data from the database of registered group member in a total of 270 people. The statistics for analyzing the data were frequency, percentage, and mean. The interview and focus group method were used for collecting qualitative data from the data provider group that used purposive sampling and collection of related documents. The interview was conducted with those people involved in the management of bio-organic fertilizer production group in a total of five people. The focus group was a meeting of stakeholders from the bio-organic fertilizer production group in a total of 15 people. Content analysis was used for data analysis.

The study results showed that the members of the group were males more than females, average age 49 years, educated lower than fourth year of elementary level, mainly farmers, owned agricultural areas averagely 33 rai and one-third of areas rented, with average annual household income 186,640 baht and average amount of share 817 baht per person. The bio-organic fertilizer production group was the association of farmers which aims to produce bio-organic fertilizer to use within their own group and make profit under the administration of committees and difference divisions. The main product was bio-organic fertilizer pellet. Raw materials and labors were mainly from group members. The bio-organic fertilizer products were mainly sale to members group and local farmers. The Budget was fund by Wang Rong Yai Sub-district Administrative Organization and from the share of the members. The dividend was not exceeding 40 percent of the annual profit. The main problems of groups consist of lack of committee's participation, non-branded for the products, no office for committees, no regulations of the group, and lack of inspection of the quality of bio-organic fertilizer. The development approach for management of the group consists of three strategies as follows: 1) management: Expand the fertilizer plant and raise fund from the sale of shares to the group members 2) Production: Gather enough raw materials for bio-organic fertilizer production and hire more workers to meet production capability 3) Marketing: Increase the prices of organic fertilizers and establish the brand for bio-organic fertilizer products.

Keywords: Bio-Organic Fertilizer, Bio-Organic Fertilizer Production Group, Group development approach, Nakorn Ratchasima Province

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือเป็นอย่างดีจากหลายๆ ฝ่าย โดยเฉพาะอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ คงสม และ รองศาสตราจารย์ ดร. สัจจา บรรจงศิริ ในการแนะนำตรวจแก้ไข ให้ข้อเสนอแนะ และติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่านนี้เป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ แก้ไข และให้แนวคิดต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ที่สละเวลาในการตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องและความถูกต้องของภาษา และพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ขอขอบคุณ นายพินิจ โพธิ์ชะอุ่ม และนายประเสริฐ ตรงจันทิก นายกและอดีตนายกองค้การบริหารส่วนตำบล นางสาวสุภาพรรณ อุดมฤทธาวัช ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนข้าราชการ ลูกจ้างองค์การบริหารส่วนตำบลวังโรงใหญ่ คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ ผู้นำชุมชน และเกษตรกรทั้ง 14 หมู่บ้าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการช่วยเหลือและกำลังใจจากคุณพ่อ คุณแม่ พี่น้อง และเพื่อนๆ ตลอดจนบุคคลต่างๆ ที่ให้ความช่วยเหลืออีกมากที่ผู้วิจัยไม่สามารถกล่าวนามได้หมดคนในที่นี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและความปรารถนาดีของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

เชิดชาย โตจันทิก

มกราคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
กลุ่มและเครือข่าย	6
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกรและปุ๋ยอินทรีย์	13
การดำเนินการขับเคลื่อนวาระแห่งชาติเกษตรอินทรีย์	24
การพัฒนา	26
ธุรกิจชุมชน	30
สภาพทั่วไปของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	36
การสนทนากลุ่ม	37
การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	59
การวิจัยเชิงปริมาณ	59
การวิจัยเชิงคุณภาพ	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	63
1. ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	63
2. สภาพการดำเนินงานของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	70
3. ปัญหาอุปสรรคของกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	82
4. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	85
5. กลยุทธ์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	90
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	98
สรุปการวิจัย	98
อภิปรายผล	101
ข้อเสนอแนะ	106
บรรณานุกรม	108
ภาคผนวก	113
ก แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง	114
ข บันทึกการประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น	117
ค ภาพถ่ายการประชุมกลุ่มย่อยระดมความคิดเห็น	129
ง ภาพถ่ายโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์และกิจกรรมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์	134
ประวัติผู้วิจัย	142

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 รายละเอียดกำหนดคุณสมบัติของปุ๋ยอินทรีย์	23
ตารางที่ 4.1 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามเพศ	64
ตารางที่ 4.2 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามอายุ	64
ตารางที่ 4.3 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามศาสนา	65
ตารางที่ 4.4 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามระดับการศึกษา	65
ตารางที่ 4.5 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามอาชีพ	66
ตารางที่ 4.6 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามจำนวนแรงงานภาคเกษตรในครัวเรือน	66
ตารางที่ 4.7 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามพื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นของตนเอง	67
ตารางที่ 4.8 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามพื้นที่ทำการเกษตรที่เป็นที่เช่า	68
ตารางที่ 4.9 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามรายได้ของครัวเรือน	68
ตารางที่ 4.10 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามปีที่สมัครสมาชิกกลุ่ม	69
ตารางที่ 4.11 ลักษณะทางประชากรของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ แยกตามจำนวนหุ้นที่เป็นสมาชิกกลุ่ม	70
ตารางที่ 4.12 ปริมาณการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ในแต่ละปี	75
ตารางที่ 4.13 ราคาปุ๋ยอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่	77

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.14 โครงการที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังโรงใหญ่ให้การสนับสนุนกลุ่ม.....	78
ตารางที่ 4.15 จำนวนสมาชิกกลุ่มและเงินหุ้นของสมาชิกกลุ่ม.....	79
ตารางที่ 4.16 การจ่ายเงินปันผลกลุ่มผลิตภัณฑ์อินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่ต่อปี.....	81
ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อกำหนดกลยุทธ์การพัฒนา (TOWS Matrix).....	91

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ภาพที่ 3.1 การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและหาแนวทางการพัฒนากลุ่ม.....	62
ภาพที่ 4.1 ฟังแสดงการบริหารงานกลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพตำบลวังโรงใหญ่.....	74

